

VERSLAG WERKPLAATS 6

Van elke werkplaats wordt een sfeerverslag gemaakt: een combinatie van een beschrijving en foto's, de presentaties die gebruikt zijn en belangrijkste resultaten. Het sfeerverslag is ter informatie. De resultaten van de werkplaats worden door het projectteam verwerkt en gebruikt in de daaropvolgende werkplaats(en). Als u iets opgevallen is in dit verslag, of u wilt er op reageren, neem dan contact op met Tim Smit (tsmit@aaenmaas.nl, 06-57931631).

Overzicht van de middag

Op vrijdag 29 juni 2018 stond Werkplaats 6 in het teken van het afsluiten van de serie werkplaatsen voor de eerste fase van de Verkenning met als onderwerp de kansrijke alternatieven, voorgegaan door een terugblik op de afgelopen werkplaatsen. De middag begon met een presentatie door werkplaatsleider Jan Bouman. Hij liet zien waar het de afgelopen maanden om draaide, waar de inbreng van de deelnemers zit en waar de resultaten van de werkplaatsen hun plek gekregen hebben in de uiteindelijke uitwerking. Daarbij liet hij onder andere zien hoe de inbreng meegenomen wordt in de afweging voor de kansrijke alternatieven. Tot slot gaf hij aan dat er aan het einde van deze werkplaats ruimte was voor interactie met enkele leden van de Stuurgroep, namelijk William de Kleijne als dagelijks bestuurslid Aa en Maas en Johan van der Schoot als wethouder gemeente Oss.

Terugblik werkplaatsen

Een half jaar geleden, aan het begin van de serie werkplaatsen, was het spannend en moesten deelnemers elkaar nog leren kennen. Door het projectteam werd aangegeven dat de werkplaatsen in het teken staan zouden van interactie en inspiratie en dat het belangrijk was dat alle werkplaatsen leuk waren en ook bleven. Daarnaast werd gesproken over verwachtingen: welke verwachtingen deelnemers van elkaar hadden, welke verwachtingen er waren over het projectteam en over de onderlinge interactie, met als centrale vraag of dit tot vertrouwen zou gaan leiden of niet. Ook de rol van de werkplaatsen kwam ter sprake: deelnemers kregen de kans om mee te denken, om hun gebiedskennis en ideeën te delen, en om kritisch te beoordelen. Maar het ging ook om het overstijgen van eigen belang en begrip te krijgen voor anderen. Het doel van het projectteam was om zo transparant mogelijk te werken, om aan de slag te gaan met ideeën en er op terug te kunnen komen, om gesprekken op inhoud te voeren en respect voor elkaar te hebben. De toen aanwezig bestuurders gaven aan dat ze benieuwd waren naar de resultaten en dat de resultaten van de werkplaatsen ertoe doen, ook voor de besluitvorming.

In de tweede werkplaats zijn de bouwstenen geïntroduceerd, en daar vanuit zijn in de volgende werkplaatsen de mogelijke alternatieven ontwikkeld.

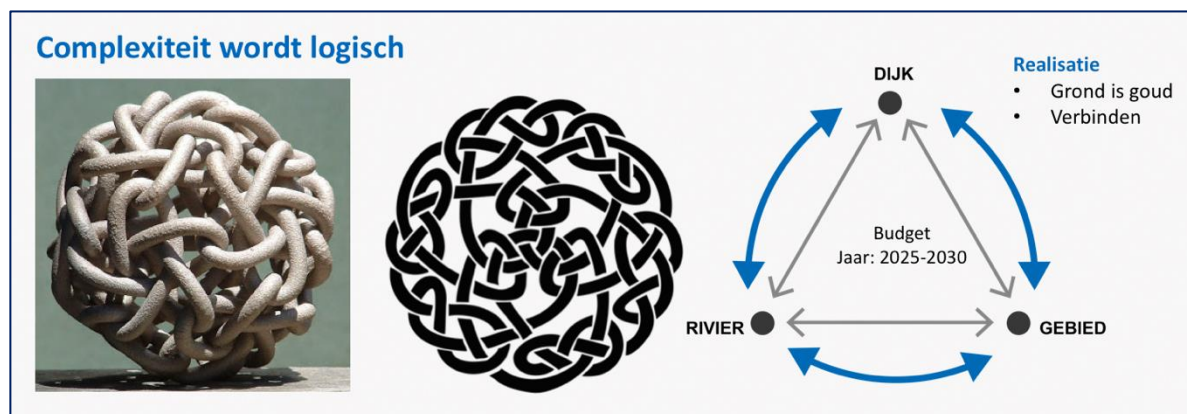
Voor de mogelijke alternatieven is er gezocht naar opties om bijvoorbeeld de dijk 'te sparen' ten aanzien van de hoogte opgave. Er is onderzoek gedaan naar wat natuur is, akker met graan of een meander met ooibos? Er is gekeken naar hoe meanders kunnen bijdragen, voor enkel natuur of ook voor recreatie. Er is onderzocht hoe diversiteit er uit ziet. En er is gekeken naar welke consequenties

rivierverruiming heeft voor het gebruik van de uiterwaarden. Al deze ideeën en argumenten uit de werkplaatsen hebben een plaats gekregen in de alternatieven. Met de zes mogelijke alternatieven is er een basis gelegd, om te denken vanuit de kracht van het gebied en om de breedte van oplossingsrichtingen in beeld te brengen. Samen is er nagedacht hoe de alternatieven compleet gemaakt konden worden. Onder andere via de pitches in werkplaats 4 is er een begin gemaakt in het nadenken over beoordelen van alternatieven.

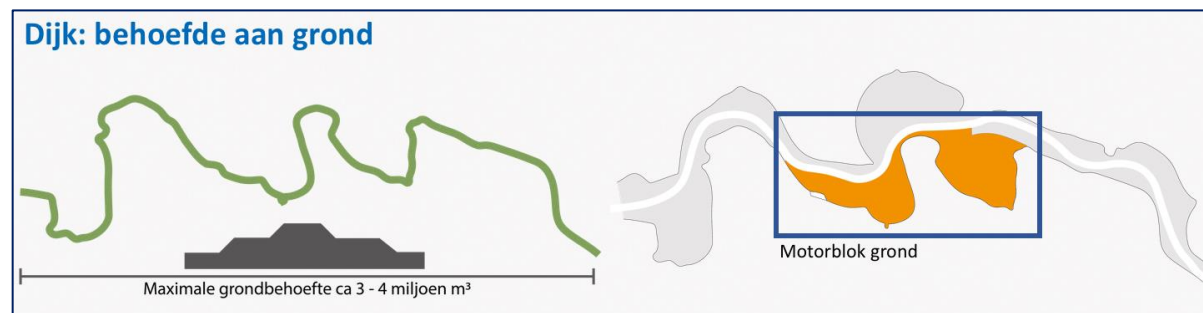
In de vijfde werkplaats is hierop doorgegaan met het onderwerp criteria: iedereen kijkt verschillend naar de alternatieven. Toen er in werkplaats 5 gestemd mocht worden kwam met name alternatief B naar voren als populairste alternatief door de beperkte dijkopgave. Er zijn ook veel stickers geplakt voor diversiteit en variatie in grondgebruik en dijk, in het behouden en zichtbaar maken van cultuurhistorie en in de kansen voor de combinatie van natuur, rust en recreatie. Achterliggende argumenten waren: het is een uniek gebied vanwege het wonen met de natuur, de dijk met de bomen en dorpen, en de grote meanders.

Kansrijke alternatieven

Van zes mogelijke alternatieven naar twee of drie kansrijke alternatieven te komen is een complex proces. Deze complexiteit kan logisch gemaakt worden door uit te gaan van drie hoekpunten, de dijk, de rivier en het gebied. Deze gaan een samenspel aan met als uitgangspunt het beschikbare budget voor het project, en de termijn waarbinnen het project uitgevoerd moet worden. Grond is hierbij een belangrijke sleutel. Grond dat uit de uiterwaarden komt en gebruikt kan worden voor de dijk.

We weten dat bijna overal de dijk verstevigd moet worden. Hier is circa 3 tot 4 miljoen m^3 grond voor nodig. De grond dat uit de uiterwaarden komt is geschikt als vul- en afdekmateriaal. Wanneer het gebruikt wordt voor de dijk, verlaagt het de kosten van de dijk, is het duurzaam doordat de grond geen lange afstand hoeft af te leggen en draagt het bij aan de waterstandslading. Daarnaast biedt het kansen voor natuur als recreatie, maar heeft het ook gevolgen voor de landbouw. De benodigde grond kan bijna in zijn geheel uit de Diedensche Uiterdijk, Ossenkamp en de Waarden komen.

Conform de richting die de stuurgroep heeft gegeven ligt de prioriteit voor maatregelen die de waterstand kunnen verlagen in het winterbed [uiterwaarden]. Dit geeft kansen voor het gebied voor natuur en recreatie. Wanneer er 'gladde open graslanden' gerealiseerd worden, volstaan maatregelen die alleen aan de Brabantse zijde worden toegepast, wanneer er 'bosrijke natuur' gerealiseerd wordt, zijn maatregelen aan de Gelderse kant ook nodig. Ook is circa 20cm waterstandsddaling haalbaar wanneer er maatregelen toegepast worden in het zomerbed.

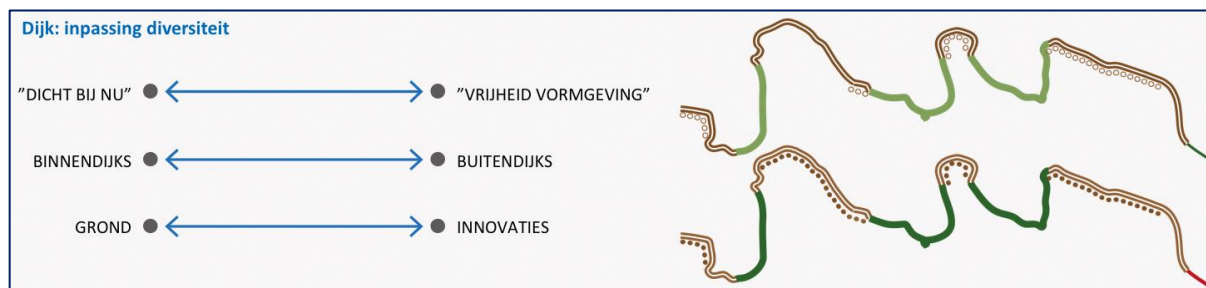
Om de hoogte opgave aan de dijk echt te verkleinen, moet het waterstandspeil fors [één meter] zakken. Een ingrijpende riviermaatregel zoals het over een afstand van negen kilometer circa drie meter verdiepen van het zomerbed, geeft nog maar 50cm waterstandsddaling. Dit zou dus nog lang niet voldoende zijn. Daarbij komt dat de mogelijkheden om de versterking van de dijk te verkleinen via waterstandsddaling en daarmee kosten te besparen is, verwaarloosbaar blijken.

Onderscheidende thema's kansrijke alternatieven

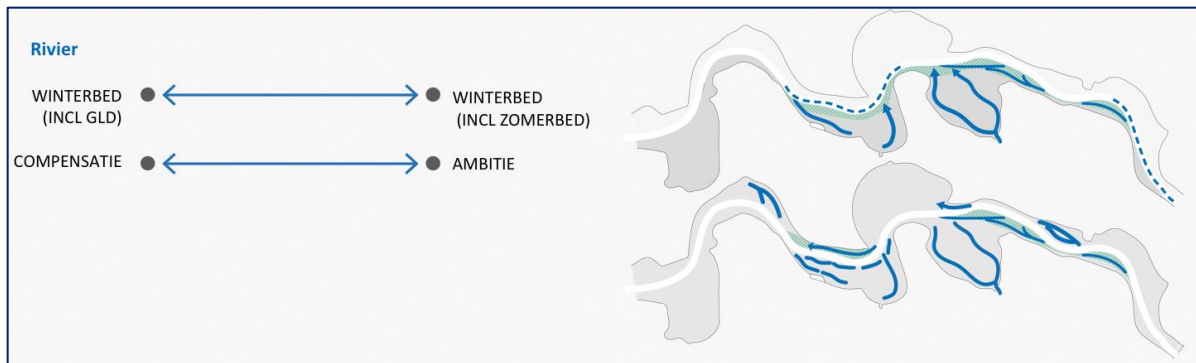
Naast het samenspel tussen dijk, rivier en gebied, gedreven door grond, zijn er ook een aantal andere thema's, die de inrichting van het gebied bepalen.

Eén van de in de werkplaats benoemde aandachtspunten zijn de verschillende verschijningsvormen van de dijk. In het nieuwe dijkontwerp kan de diversiteit van de dijk op verschillende manieren ingepast worden. Er kan bijvoorbeeld gekozen worden om de dijk dicht bij zijn huidige vorm te laten met een tuimelkade ('dicht bij nu'), of om van een nieuw ontwerp ('vrijheid in vormgeving') uit te gaan met bijvoorbeeld een natuurdijk. Daartussen zijn er ook nog mogelijkheden. Op alle thema's zijn dit soort afwegingen te maken met twee realistische uitersten op grond van het verrichte onderzoek en de conclusies uit de afgelopen werkplaatsen. De uitersten en de afwegingsruimte daartussen kunnen verbeeld worden in 'schuifmaatjes'.

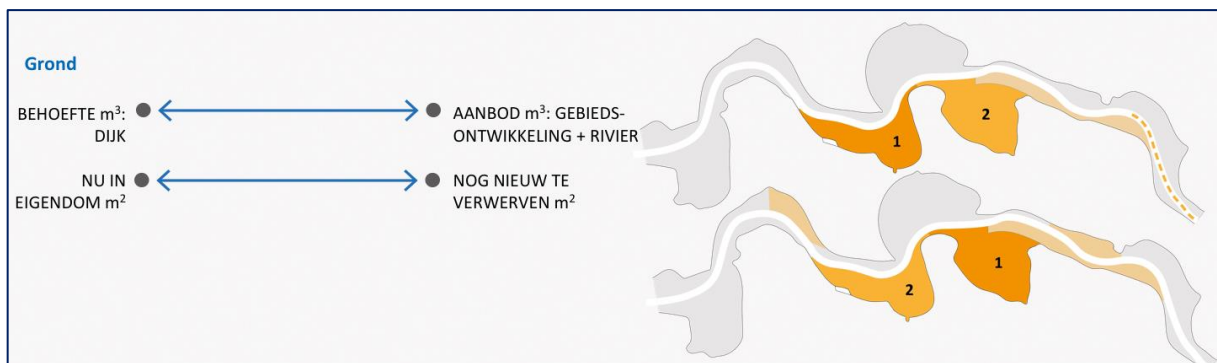
Bij de dijk zijn er drie schuifmaatjes: naast de verschijningsvorm zijn die het verschil in binnendijks en buitendijks versterken, en met het werken met grond of met constructies/innovaties.

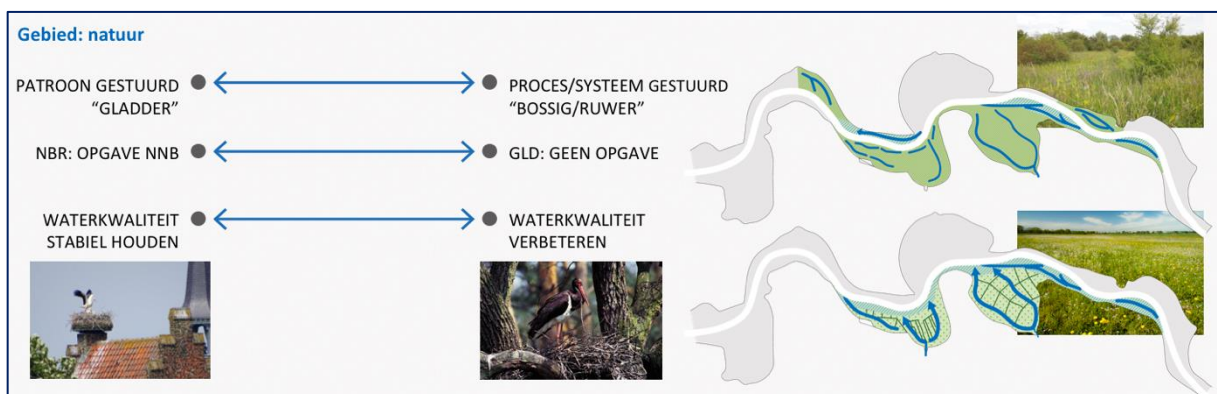
Voor de rivier zitten de twee uitersten in het zoeken naar rivierverruiming in het winterbed zowel aan de Gelderse als Brabantse zijde, of alleen aan de Brabantse zijde in combinatie met het zomerbed. Daarnaast kan er alleen rivierverruiming plaatsvinden ter compensatie voor het buitendijks versterken en een ruigere natuur in de uitwaard of juist met de ambitie om meer waterstandsddaling te realiseren.

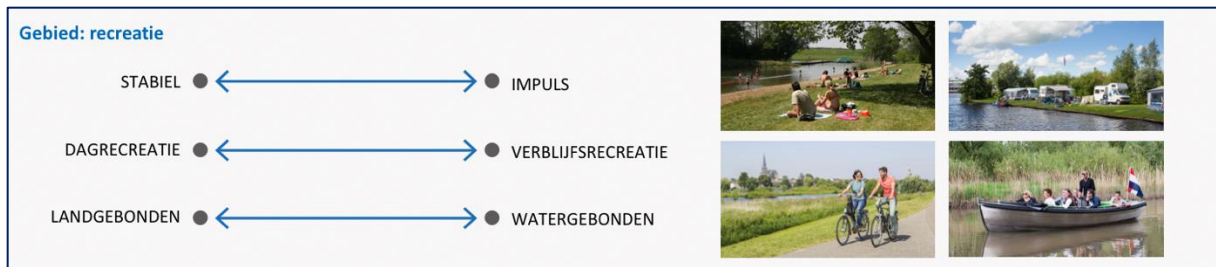
Bij het thema grond gaat het er niet alleen om waar de grond vandaan komt. De belangrijke uitersten 'op de schuifmaat' zijn daar: maken we een ontwerp dat uitgaat van de vraag aan grond voor de dijk, of een ontwerp dat uitgaat van het aanbod dat vrijkomt uit rivierverruiming? En: starten we met de uitvoering op gronden die al eigendom zijn van de partners in het project, of juist op gronden die te verwerven zijn?

Het thema gebied is te verdelen in een aantal sub-thema's, waarvan de eerste natuur. Hier zijn de uiterste een patroon van intensiever beheerste gras-achtige natuur, tegenover een extensief gestuurde bosrijkere natuur. De focus kan liggen op enkel nieuwe natuur aan de Brabantse zijde, of er kan ook aan de Gelderlandse zijde nieuwe natuur ontwikkeld worden. En er kan geschoven worden in de waterkwaliteit, om deze stabiel te houden of juist te verbeteren.

Het tweede sub-thema van het thema gebied is recreatie. De recreatie in het gebied kan stabiel blijven, of het kan een impuls krijgen. Er kan gevarieerd worden tussen dagrecreatie of verblijfsrecreatie, en de focus kan liggen op alleen landgebonden of ook watergebonden recreatie.

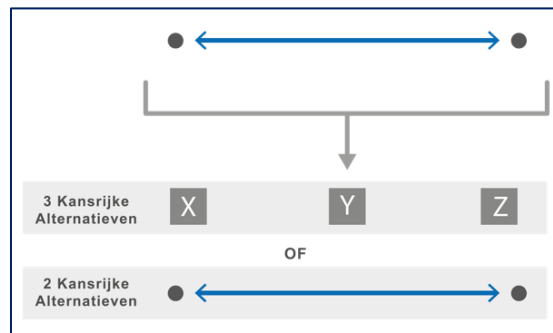

Tot slot is er het sub-thema beleving. Waarbij cultuurhistorie enkel behouden kan worden, of ook versterkt. En waarbij bijvoorbeeld de bakenbomen gehandhaafd kunnen worden of hersteld.

Twee of drie kansrijke alternatieven

Al deze schuifmaatjes geven dus uitersten aan op het gebied van de dijk, de rivier en het gebied. Wanneer uitgegaan wordt van deze twee uitersten, komen we uit op de basis voor twee duidelijk onderscheidende kansrijke alternatieven. Hoe dat precies eruit gaat zien, is nog niet duidelijk. Er moet nog een hele boel uitgezocht en onderzocht worden en dat gebeurt in de loop van de zomer.

Bij dat onderzoek, kunnen we tot de conclusie komen, dat er een derde alternatief nodig is om een invalshoek goed te kunnen invullen. Als deze voldoende richting heeft, zal zo'n derde alternatief ook ontwikkeld gaan worden.

Interview bestuurders

Na de inhoudelijke presentatie vond het interview met de bestuurders William de Kleijne en Johan van der Schoot plaats. De bestuurders waren blij met wat we hier uitdragen. Ze grepen terug op wat minister Van Nieuwenhuizen van Infrastructuur en Waterstaat tijdens haar bezoek eerder deze maand zei, dat het hier ongelooflijk mooi is en dat dit gebied iets is om trots op te zijn. Daarnaast is het een uniek project, met participatie vanaf de start. Dat vinden de bestuurders en ook de minister belangrijk. Het bleek zelfs, dat sommige informatie voor de bestuurders nieuw was, bijvoorbeeld mogelijk niet drie maar twee kansrijke alternatieven. De werkplaatsen krijgen veel informatie dus eerder dan de bestuurders.

Tijdens de eerste werkplaats is er gevraagd wanneer de bestuurders vonden dat de werkplaatsen een succes zou zijn. Of dat ook uitgekomen is, vinden de bestuurders nog lastig te zeggen. Ze vinden het een succes wanneer er zoveel mogelijk gedaan is met alle inbreng en zien dat dit tot nu toe goed wordt ingevuld.

Het bespreekpunt landgebruik van de uiterwaarden wordt binnen de werkplaatsen als zeer belangrijk gezien en ook de bestuurders realiseren zich de spanning die hier aan de orde is. Oss heeft een brede visie op de accenten in het landgebruik binnen de gemeente. In de polder ligt de focus op agrarisch. Voor de uiterwaarden ligt de focus op toerisme en de levendigheid van de kernen. Zo ook wordt er gekeken naar grootschalige energiewinning in de polder, en niet voor windmolens als bakenbomen. De focus van het natuurnetwerk Brabant ligt niet in de polder, maar juist in de uiterwaarden. De bestuurders realiseren zich dat overal pijnpunten zitten en dat alles zorgvuldig afgewogen wordt.

Wanneer alleen aan de dijken gewerkt zou worden, zou dat sneller zijn, maar met al het andere erbij wordt het beter volgens de bestuurders. Er zit veel samenhang tussen de dijk en de waterstandsdeling, en wanneer er meer bezoekers naar het gebied komen, kan hier bijvoorbeeld de dijk ook weer op aangepast worden.

De bestuurders weten dat de deelnemers belangrijk vinden om te weten wat er met hun inbreng gebeurt. Veel inbreng zit al in de huidige alternatieven. Deze zijn vastgesteld door het bestuur, omdat zij door de werkplaatsen het vertrouwen hebben gekregen dat er goed over nagedacht is. Maar niet ieders wens zal in de alternatieven terug komen, want het is aan de bestuurders om afwegingen te maken tussen wensen en belangen. Je moet wel transparant zijn, dat sommige wensen niet gehonoreerd kunnen worden of pas op een later moment. Juist bij het vroeg betrekken van bewoners is dit belangrijk, vanwege de lange tijd tussen de eerste ideeën en de uitvoering.

Tot slot stelden de bestuurders de vraag aan de deelnemers, wat zij van de werkplaatsen vonden. Hieruit kwamen veel positieve geluiden. De deelnemers zagen het als een kans op betrokkenheid en een vorm van draagkracht, dat men begrijpt wat er gaat gebeuren en niet zomaar iets voorgeschoteld krijgt. Ze hebben begrip voor andere visies gekregen, maar leerden bijvoorbeeld ook de overburen kennen. Ze vonden het zinvol en waardevol. Bij sommige deelnemers was er het gevoel dat er al keuzes zijn gemaakt en het project via de werkplaatsen de deelnemers naar een bepaald beeld heeft geleid. Bijvoorbeeld, omdat delen van de alternatieven ook al eerder de revue zijn gepasseerd. Jan Bouman gaf aan, dat bij langlopende projecten altijd de kans bestaat dat de beelden die getoond worden al eerder in een bepaalde vorm naar buiten zijn gekomen. Soms komt via een andere (onderzoeks)weg eenzelfde oplossing. Het projectteam is transparant geweest in de informatie die zij gebruikt. De bestuurders gaven aan, dat zij het juist belangrijk vinden, dat zij via de werkplaatsen gevoed worden met ideeën en meningen uit het gebied.

Huiskamergespreken

Na de interviews was er de kans voor de deelnemers om in gesprek te gaan met het projectteam en de bestuurders. Vooral het gesprek met de bestuurders werd druk bezocht (foto onder). In dit gesprek werd nog dieper ingegaan op de invloed van bewoners, gebruikers en ondernemers in het gebied op de besluitvorming over het project en op een aantal specifieke belangen.

Hoe nu verder

De werkplaatsen blijven een belangrijk onderdeel van het project, in ieder geval totdat het plan op hoofdlijnen eind 2019 klaar is. Het projectteam gaat daarbij graag verder met de groep deelnemers zoals die er nu is. Zij kennen het project en elkaar nu goed. Daarnaast blijft er altijd contact met andere belanghebbenden in de omgeving.

Met de resultaten uit werkplaatsen rondt het projectteam, samen met de ambtelijk vertegenwoordigers van de partners, in de zomer de kansrijke alternatieven af. Deze worden besproken in de stuurgroep eind september. De bevindingen vanuit de werkplaatsen zullen een belangrijke plaats krijgen in de rapportage die naar de Stuurgroep gaat.

Het project zal gaan veranderen: meer berekeningen, effectenonderzoek en kostenramingen. Dat betekent, dat ook de werkplaatsen wat gaan veranderen en iets minder frequent plaatsvinden. Begin oktober is dan een logisch moment als start voor de nieuwe serie werkplaatsen.

Aanwezige deelnemers werkplaats		
Van Ooijen	Adri	Appeltern
Graat	Anne-Marie	Rijkswaterstaat
Kuijpers	Bert	Batenburg
De Veer	Bram	Oijen
Roeland	Carlette	Oijen
van Meurs	Casper	Dieden
Roffelsen	Cees	Appeltern
Harten	Peter	Waterschap Aa en Maas
Mandigers	Fons	Natuurmonumenten
de Groot	Frank	Maasbommel
Van Loon	Gijs	Macharen
Dijk van	Harrie	Ravenstein
Reijnen	Jan	
Hulshof	Jan	Waterschap Aa en Maas
Van Zetten	Johan	
Ceelen	Johanna	Lithoijen
van Beuningen	Jorie	Alphen
Rietveld	Karel	Oijen
Schroder	Lianne	Natuurmonumenten
Pullen	Liesbeth	Dieden
Mikkers	Maaïke	Batenburg
Meulemans-Bolsius	Margriet	Demen
Van Roosmalen	Mari	Ravenstein
Arts	Mark	Lithoijen
Van Haagen	Mayke	Provincie Gelderland
Wilkens	Menno	Megen
Damme	Rick	Macharen
Kylstra	Robert Jan	Oijen
Rekswinkel	Marieke	Gemeente Oss
Van Aelst	Sjoerd	Megen
Goosink	Theo	Maasbommel
Heus	Theo	Oijen
Princen	Toon	Demen
Teurlinx	Wim	Megen
De Kleijn	Lizzy	
De Kleijn	Romy	

Aanwezige leden projectteam		
Tim	Smit	Contactpersoon werkplaatsen
Jan	Bouman	Werkplaatsleider
Petra	van de Brand	Projectmanager
Berto	Meeuwissen	Leider ingenieursteam

Hans	Van Engen	Lid projectteam
Michelle	Leemkuil	Lid ingenieursteam
Samantha	Hoogewerf	Lid projectteam
Fer	Kalis	Lid ingenieursteam
Bert	Flach	Lid projectteam
Leonie	Straatsma	Lid ingenieursteam